

Editoriál: Překlad zahraničních hodnotících nástrojů – jaká úskalí v sobě může skrývat?

Ve snaze uplatňovat přístup podporující praxi založenou na důkazech je důležité opírat se nejen o vědecké důkazy pocházející z našeho prostředí, ale čerpat i z vědeckých důkazů publikovaných v zahraničí. V této souvislosti se sestry často soustředí na přejímání různých hodnotících nástrojů (dotazníků, škál apod.) publikovaných v zahraničních odborných zdrojích a překládají je do jazyka své země. Nevhodný přístup však může způsobit, že přeložený nástroj a nástroj původní již nejsou rovnocenné – přeložená verze měří něco jiného než nástroj původní. Důsledkem pak je, že ošetrovatelská praxe zahrnující využití těchto nekvalitně přeložených nástrojů již není založená na důkazech.

V posledních dvou desetiletích sice došlo k pokroku v metodách překladu zahraničních nástrojů a využití metody zpětného překladu je již považováno za „zlatý standard“. Avšak celá řada dalších souvisejících aspektů bývá řešena jen výjimečně. K těmto opomíjeným aspektům patří výše zmíněná otázka rovnocennosti, konkrétně rovnocennosti transkulturní. Při překladu daného nástroje ze zdrojového jazyka do jazyka cílového je totiž důležité získat transkulturně rovnocenný (ekvivalentní) nástroj, který v obou kulturách měří stejný teoretický konstrukt (jev) (WHO, 2019). To může být někdy složité. Lze uvést celou řadu jevů a pojmů, které v různých kulturách nemusejí být vnímány stejně. Příkladem je poměrně běžný pojem *rodina*, kdy v některých kulturách jsou do rodiny zahrnovány především osoby příbuzné v prvním stupni, kdežto v jiných kulturách je rodina chápána mnohem širěji (Sperber, 2004).

Flaherty et al. (1988) na základě analýzy publikovaných multidisciplinárních šetření identifikovali dokonce pět úrovní transkulturní rovnocennosti, a to nejen rovnocennost konceptuální propagovanou WHO (2019), ale i rovnocennost obsahovou, sémantickou, kriteriální a technickou. Lze přitom uvést příklad týkající se obsahové rovnocennosti. Pokud by v hypotetickém dotazníku byla obsažena položka týkající se chůze po zledovatělém chodníku, položka by byla nevhodná pro země nacházející se v tropech, kde teploty nikdy nepoklesnou pod bod mrazu (Acquadro et al., 2014). Technická rovnocennost se může týkat způsobu získávání dat pomocí daného nástroje, kdy např. v jedné kultuře je vhodné klást dotazy přímo pacientovi, avšak v jiné kultuře je nutné informace získávat spíše od rodinného příslušníka. Relevantní může být i gramatika či větná skladba, které někdy nejsou v jednotlivých jazycích srovnatelné. Některé asijské jazyky například nemají podmiňovací způsob. Tím je obtížné do těchto jazyků překládat položky nástroje týkající se hypotetických situací (Sartorius, Kuyken, 1994).

Je tedy patrné, že kromě překladu je důležité provádět i transkulturní validaci. WHO (2019) doporučuje do tohoto procesu zapojit představitele cílové skupiny (tzn., skupinu zamýšlených uživatelů daného nástroje) a realizovat pre-test přeloženého nástroje či tzv. kognitivní rozhovor k získání zpětné vazby. V celém procesu lze navíc využít další metody, ať už se jedná o metody kvalitativní (např. diskuzi či pozorování) nebo kvantitativní (např. výpočet indexu obsahové validity a modifikovaného kappa) (Mandysová, Herr, 2019). Tyto metody podporují kvalitu výsledných překladů a tím i ošetrovatelskou praxi založenou na důkazech.

doc. Petra Mandysová, MSN, Ph.D.

Univerzita Pardubice, Fakulta zdravotnických studií, Katedra ošetrovateľství

Seznam bibliografických odkazů

ACQUADRO, C. – BAYLES, A. – JUNIPER, E. 2014. Translating patient-reported outcome measures: a multi-step process is essential. *Jornal Brasileiro de Pneumologia* [online], 2014, vol. 40, no. 3, pp. 211–212. Available on: <http://www.scielo.br/pdf/jbpneu/v40n3/1806-3713-jbpneu-40-03-00211.pdf>.

FLAHERTY, J. A. – GAVIRIA, F. M. – PATHAK, D. – MITCHELL, T. – WINTROB, R. et al. 1988. Developing instruments for cross-cultural psychiatric research. *The Journal of Nervous and Mental Disease*, 1988, vol. 176, no. 5, pp. 257–263.

MANDYSOVÁ, P. – HERR, K. 2019. The translation and linguistic validation of the Revised Iowa Pain Thermometer into Czech for a clinical study involving Czech stroke patients. *Kontakt* [online], 2019, vol. 21, no. 1, pp. 55–64. Available on: <https://kont.zsf.jcu.cz/pdfs/knt/2019/01/10.pdf>.

SARTORIUS, N. – KUYKEN, W. 1994. Translation of health status instruments. In ORLEY, J. – KUYKEN, W. *Quality of life Assessments: International Perspectives*. Berlin Heidelberg: Springer-Verlag, 1994, pp. 3–18.

SPERBER, A. D. 2004. Translation and validation of study instruments for cross-cultural research. *Gastroenterology* [online], 2004, vol. 126, Suppl. 1, pp. S124–S128 [cit. 2019-10-29]. Available on: [https://www.gastrojournal.org/article/S0016-5085\(03\)01564-6/fulltext](https://www.gastrojournal.org/article/S0016-5085(03)01564-6/fulltext).

WHO – WORLD HEALTH ORGANIZATION. *Process of translation and adaptation of instruments* [online]. 2019 [cit. 2019-07-23]. Available on: http://www.who.int/substance_abuse/research_tools/translation/en/.